

IURIDICA PRIMA
Institute for Legal – Economic Research and Education

3-rd International Scientific Conference
12-14 May 2017 Ohrid

OHRID SCHOOL OF LAW
2017

*Effective Protection of the Human Rights
and Liberties: Reality or Ideal*

IURIDICA PRIMA

ЈУРИДИКА ПРИМА

Институт за правно економски истражувања и едукација

3-та Меѓународна научна конференција
12-14 Мај 2017 Охрид

ОХРИДСКА ШКОЛА НА ПРАВОТО
2017

*Ефективната заштита на човековите права
и слободи: реалност или идеал*

5

Издавач:
ЈУРИДИКА ПРИМА

За издавачот:
Ангел Ристов

Печати:
Стоби Трејд

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

34(082)

INTERNATIONAL scientific conference Ohrid school of law (3 ; 2017 ; Ohrid)

Effective protection of the human rights and liberties : reality or ideal / 3-rd International scientific conference school of law 12-14 May 2017, Ohrid ; [главен и одговорен уредник Ангел Ристов]. - Скопје: ЈУРИДИКА ПРИМА, 2017. - 2 св. (307 ; 261 стр.) : илустр. ; 25 см. - (Охридска школа на правото ; 5 ; 6)

Насп. ств. насл. на стр. 3: Ефективната заштита на човековите права и слободи : реалност или идеал / 3-та Меѓународна научна конференција 12-14 Мај 2017 Охрид. - Трудови на повеќе јазици. - Фусноти кон текстот. - Библиографија и summaries кон одделни трудови

ISBN 978-608-66152-0-8 (кн. 5)

ISBN 978-608-66152-1-5 (кн. 6)

1. Насп. ств. насл.

а) Правни науки - Зборници

COBISS.MK-ID [105481994](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:mk:COBISS-105481994)

Институт за правно-економски истражувања и едукација
ЈУРИДИКА ПРИМА

Главен и одговорен уредник: д-р Ангел Ристов
Меѓународен уредувачки одбор:

1. Д-р д-р Владимир Петров, Правен факултет „Нов Бугарски Универзитет“ Софија, Правен факултет Универзитет „Св. Св. Кирил и Методиј“ Велико Трново, Република Бугарија;
2. Д-р Михаил Малчев, Правен факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“ Софија, Република Бугарија;
3. Д-р Дамјан Можина, Правен факултет, Универзитет во Љубљана, Република Словенија;
4. Д-р Илија Вукчевиќ, Правен факултет, Универзитет Доња Горица, Подгорица, Република Црна Гора;
5. Д-р Драгиња Вуксановиќ, Правен факултет, Универзитет во Подгорица, Република Црна Гора;
6. Д-р Ненад Тешиќ, Правен факултет Универзитет во Белград, Република Србија;
7. Д-р Новак Крстиќ, Правен факултет Универзитет во Ниш, Република Србија;
8. Д-р Весна Симовиќ Звицер, Правен факултет, Универзитет во Подгорица, Република Црна Гора;
9. Д-р Марко Беванда, Правен факултет Универзитет Мостар, Република Босна и Херцеговина;
10. Д-р Раденко Јотановиќ, Правен факултет Универзитет во Бања Лука, Република Македонија, Република Српска, Босна и Херцеговина;
11. Д-р Сања Гонцета, Колеџ на применети науки Лавослав Ружички, Република Хрватска;
12. Д-р Лидија Шимуновиќ, Правен факултет, Универзитет во Осиеќ, Република Хрватска;
13. Д-р Лазар Јовевски, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил Методиј“ Скопје, Република Македонија;
14. М-р Илија Манасиев, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Република Македонија;
15. М-р Душан Босиљанов, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Република Македонија.

Editor –in-chief: Angel Ristov, PhD
International Editorial Board:

1. PhD, Vladimir Petrov, Faculty of Law “New Bulgarian University” Sofia, Faculty of Law University “Ss. Ss. Cyril and Methodius” Veliko Trnova, Republic of Bulgaria;
2. Phd, Mihail Malchev, Faculty of Law, University “St. Kliment Ohridski” Sofia, Republic of Bulgaria;
3. PhD, Damjan Možina, Faculty of Law, University in Ljubljana, Republic of Slovenia;
4. PhD, Draginja Vuksanović, Faculty of Law, University in Podgorica, Republic of Monte Negro;
5. PhD, Ilija Vukčević, Faculty of Law, University, Donja Gorica, Podgorica, Republic of Monte Negro;
6. PhD, Nenad Tešić, Faculty of Law, University in Belgrade, Republic of Serbia;
7. PhD, Novak Krstić, Faculty of Law, University in Nis, Republic of Serbia;
8. PhD, Vesna Simovic Zvicer, Faculty of Law, University in Podgorica, Republic of Monte Negro;
9. PhD, Marko Bevanda, Faculty of Law, University in Mostar, Republic of Bosnia and Hercegovina;
10. PhD, Radenko Jotanović, Faculty of Law, University in Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Hercegovina;
11. PhD, Sanja Gongeta, Republic of Croatia, College of Applied Sciences Lavoslav Ružički in Vukovar, Republic of Croatia;
12. PhD, Lidija Šimunović, Faculty of Law, University in Osijek, Republic of Croatia;
13. PhD, Lazar Jovevski, Faculty of Law “Justinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia;
14. LLM, Ilija Manasiev, Faculty of Law “Justinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia;
15. LLM, Dushan Bosiljanov, Faculty of Law “Justinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia.

ПОСЛЕДЕН ПОЗДРАВ ЗА ПРОФЕСОР ВЛАДИМИР ПЕТРОВ.....13

5.1. Проф. д-р Горан Коевски,
Декан на Правниот факултет „Јустинијан Први“
ПОЗДРАВЕН ГОВОР 19

5.2.Проф. д-р Борче Давитковски
Проф. д-р Ана Павловска-Данева
Проф. д-р Елена Давитковска
Доц. д-р Ивана Шумановска-Спасовска
**ХАРМОНИЗАЦИЈАТА НА ЗАКОНОТ ЗА УПРАВНИ СПОРОВИ СО
ЗАКОНОТ ЗА ОПШТА УПРАВНА ПОСТАПКА И ЕВРОПСКИТЕ
СТАНДАРДИ - ДИЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....21**

5.3.Prof. DSc Ekaterina Mateeva, Dr. habil
**THE RIGHT OF WITHDRAWAL UNDER ARTICLE 9-15 OF
DIRECTIVE 2011/83/EU AS A MEANS OF CONSUMER PROTECTION
IN THE EUROPEAN UNION.....35**

5.4.Проф. д-р Никола Тупанчески
Проф. д-р Александра Деаноска – Трендафилова
**ЗА НЕКОНЗИСТЕНТНОСТА НА ИНКРИМИНАЦИИТЕ
ЗА ЕКОНОМСКИТЕ КАЗНЕНИ ДЕЛА.....51**

5.5.Проф. д-р Емилија Станковић
**NASCITURUS И ПРАВО НА ЖИВОТ У РИМСКОМИ МОДЕРНОМ
ПРАВУ.....67**

5.6.Проф. д-р Дејан Мицковиќ
**ВРШЕЊЕ НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО ПО РАЗВОДОТ НА БРАК
ВО МАКЕДОНСКОТО И ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО.....75**

5.7. Prof. dr Dragica Zivojinović
Mr Tamara Đurđić
**FIDEICOMMISSARY SUBSTITUTION AS MANIFESTATION
OF TESTAMENTARY FREEDOM.....89**

5.8. Проф. д-р Александра Груевска Дракулевски
Д-р Бобан Мисоски
Д-р Дивна Илиќ Димоски
**(НЕ)ПОЧИТУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИТЕ СТАНДАРДИ
ЗА ПОСТАПУВАЊЕ СО ПРИТВОРЕНИТЕ ЛИЦА ВО РМ 101**

5.9. Dr Ilija Vukčević
PRINCIP NEUTRALNOSTI PDV SISTEMA EU KAO POSEBNA
DIMENZIJA USTAVNOG NAČELA JEDNAKOSTI: PORESKE
OLAKŠICE I SISTEMU PDV-A CRNE GORE.....127

5.10. Dr. sc. Dubravka Akšamović
Mag. Iur. Lidija Šimunović
KAKO SE U HRVATSKOJ „LEGALNO“ KRŠI PRAVO VLASNIŠTVA
– POVLAŠTENI, NAJPOVLAŠTENIJI I OBESPRAVLJENI.....139

5.11. Д-р Ненад Гавриловиќ
ОДРЖУВАЊЕТО НА ЈАВНИТЕ ПАТИШТА И ШТЕТИТЕ
ПРЕДИЗВИКАНИ ОД ЖИВОТНИ: КРИТИКА НА СЕКТОРСКИТЕ
ПРАВИЛА 153

5.12. Д-р Билјана Каровска Андоновска
ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
- ПРАВНА РАМКА, ИСКУСТВА И ПРЕДИЗВИЦИ 175

5.13. Проф. Иван Русчев, д.ю.н.
ИСТОРИЧЕСКИ И СРАВНИТЕЛНОПРАВЕН ПРЕГЛЕД НА
ОТГОВОРНОСТТА ЗА НАРУШУВАЊЕ НА ОТНОСИТЕЛНО ПРАВО
ОТ ТРЕТО ЛИЦЕ.....191

5.14. Проф. д-р Александра Деаноска
Д-р Елена Мујоска Трпеска
КАЗНЕНО-ПРАВНАТА ЗАШТИТА НА БРАКОТ ВО РМ И
ПОТРЕБАТА ОД ИНКРИМИНИРАЊЕ НА ДЕТСКИТЕ И
ПРИСИЛНИТЕ БРАКОВИ.....203

5.15 PhD Bekim Nuhija
THE RIGHT ON PRIVATE PROPERTY AND THE RESTORATION
OF DEPRIVED PROPERTY 217

5.16. Д-р Арта Селмани-Бакиу
Д-р Емине Зендели
ПРАВО НА ДЕТЕТО ДА ГО ЗНАЕ СВОЕТО ПОТЕКЛО 231

5.17. Dr Uroš Novaković
RELIGIJSKA UVERENJA USVOJITELJA I HRANITELJA KAO
LIČNA SVOJSTVA KOD ZAŠTITE DETETA BEZ RODITELJSKOG
PRAVA.....251

5.18. Д-р Михаил Малчев
ПРАВОТО НА ЗАЧИТАЊЕ НА СЕМЕЈНИЈА ЖИВОТ
СЪГЛАСНО ЧЛЕН 8 ОТ ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЈА
ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА.....265

5.19 Проф. д-р Јован Зафировски
ЕКОНОМСКАТА КРИЗА И НОВИОТ ТРГОВСКИ ПОРЕДОК
– ПРАВНА АНАЛИЗА.....285

5.20 PhD Sami Mehmeti
FREEDOM OF RELIGION OR FREEDOM FROM RELIGION:
RELIGIOUS LIBERTY AND THE SEPARATION OF CHURCH AND
STATE.....297

question of the legal purposes of such a provision. At the same time, proposed solution deviates from the essence of fideicommissary substitution as the succession of two or more heirs who inherit the same deceased, and the issue of the legal nature of this institute has been further complicated. The conclusion arises that the legal construction of fideicommissary substitution proposed in the Pre-draft is inadequate and further blurred the boundary between fideicommissary substitution and other modalities of appointing a heir, that are possible in our law.²¹⁷

Taking into consideration the arguments for and against the introduction of fideicommissary substitution, it is indisputable that as its negative side a disclosure of such goods outside the legal circulation could be pointed out. They are usually transferred from generation to generation and often remains within a family, forming so called „goods of dead hands“ (rule against perpetuities). The establishment of fideicommissary substitution restricts the freedom of disposition of inherited goods and brings into question the realization of guaranteed property rights arising from such a legal position.

On the other hand, some positive effects are associated with fideicommissary substitution. Namely, it is possible for a testator to determine as a latter heir the child who was still not born at the moment of death of the deceased, which is specific for the system in which the next heir does not have to exist in the moment of death of the testator. This type of disposal make it possible for the inheritance to be left to the further generations of the descendants and contribute to the equality of their legal positions as heirs.²¹⁸

In this regard, in defining the normative concept of this institute, one should take into consideration, firstly, real social, economic and legal needs, basic features of different legal system of inheritance, as well as general social interests, particularly in terms of prevention of creating the goods of dead hands. On the micro plan, special attention should be paid to establishing a balance between the opposite interests of the heirs who are the actors of fideicommissary substitution, as well as to establishing a balance between the testator's freedom of disposition and the property rights of the heirs.

²¹⁷T. Бурђић, Законскегранице...р.+. 224.

²¹⁸

Д.

Бурђевић,

Фидеикомисарна супституција у европским правним порецима у српском праву, у: Правникапацитет Србије за европске интеграције, Београд, 2010, р. 124.

Д-р Александра Груевска Дракулевски*

Д-р Бобан Мисоски**

Д-р Дивна Илиќ Димоски**

(НЕ)ПОЧИТУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИТЕ СТАНДАРДИ ЗА ПОСТАПУВАЊЕ СО ПРИТВОРЕНИТЕ ЛИЦА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

УДК: 343.126.15 (497.7)

Original research paper

Апстракт: Во трудот авторите се осврнуват на карактеристиките на пенитенцијарниот систем во Република Македонија и положбата на притворениците *de jure* и *de facto*. Тие заклучуваат дека пенитенцијарниот систем во нашата земја има карактеристики на модерен систем. Тој е еден од пенитенцијарните системи кои целосно ги вклучува Стандардните минимални правила за постапување со затворениците (Нелсон Мендела Правила) и Европските затворски правила во Законот за извршување на санкциите. Во трудот е даден преглед на меѓународната и националната регулатива за извршувањето на мерката притвор, а исто така, дадена е и анализа на положбата на притворените лица во Република Македонија. Иако, податоците за извршувањето на мерката притвор во Република Македонија се доста оскудни, авторите на трудот даваат соодветен приказ на извршувањето на мерката притвор користејќи се со податоци од извештаите на Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување (КПП) и Националниот превентивен механизам (НПМ) при Народниот правобранител, како и Годишните извештаи на Управата за извршување на санкциите за состојбата и работењето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија. Од анализата на извештаите генерален заклучок е дека независно од тоа што на притворените лица со закон и со меѓународни документи им се гарантираат права што не смеат да бидат повредени и им се одредуваат обврски чие исполнување не ја деградира нивната личност, сепак, во пракса постои дискрепанца помеѓу положбата на притворениците *de jure* и *de facto*.

Клучни зборови: пенитенцијарен систем, притвореници, положба на притворени лица, притвор.

1. Вовед

Република Македонија како земја кандидат за членство во Европската Унија (ЕУ) се соочува со бројни предизвици во ефикасното спроведување на сериозни реформи во правниот, политичкиот и економскиот систем. Во овој контекст, значаен сегмент е и пенитенцијарниот систем.

Пенитенцијарниот систем во Република Македонија го дефинира Законот за извршување на санкции²¹⁹ (ЗИС) усвоен во 2006 година, а во согласност со намерата за усогласување на законодавството со она на земјите членки на Европската Унија, во 2010 година беше усвоен Законот за измени на Законот за извршување на санкции. Во 2013 година е донесена една измена, а во 2014 година се донесени уште две измени на ЗИС.

Со афирмацијата на концептот на човековите права и слободи како највисока и цивилизациска вредност во современото општество, донесени се бројни документи со кои се гарантираат правата на човекот вклучително и на лица кои се притворени од страна на суд или лишени од слобода по донесена пресуда и кои поради каква било причина се затворени некаде на друго место.²²⁰

²¹⁹ Закон за извршување на санкциите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 2/2006; 57/2010; 170/2013 и 43/2014).

²²⁰ - Универзална декларација за човековите права, усвоена и објавена на 10ти Декември, 1948 година со Резолуција бр. 217 А (III) на Генералното Собрание на ООН („Universal Declaration of Human Rights“, G.A. res. 217A (III), U.N. Doc A/810 at 71 (1948)).

- Меѓународен пакт за граѓански и политички права, усвоен и отворен за потпишување, ратификација и пристапување со Резолуција на Генералното Собрание на ООН број 2200А (XXI) од 16 декември 1966 година, а стапи во сила на 23 март 1976 година во согласност со член 49 (International Covenant on Civil and Political Rights, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966, entry into force 23 March 1976, in accordance with Article 49).

- Конвенција против мачењето и другите свирепи, нехумани или понижувачки казни и постапки, усвоена и отворена за потпишување, ратификација и пристапување со Резолуција на Генералното Собрание на ООН број 39/46 од 10 декември 1984 година, а стапи во сила на 26 јуни 1987 година во согласност со член 27(1) (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 39/46 of 10 December 1984, entry into force 26 June 1987, in accordance with article 27 (1)).

- Кодекс за однесување на лицата одговорни за примена на Законот, усвоен од страна на Генералното Собрание на ООН со Резолуција број 34/169 од 17 декември 1979 година (Code of Conduct for Law Enforcement Officials, Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979).

Правата на лицата лишени од слобода, вклучително и на притворените лица, посебно се регулираат со следниве меѓународни документи: Стандардните минимални правила за постапување со затворениците (Нелсон Мендела Правила) (СМППЗ)²²¹ и со Европските затворски правила (ЕЗП).²²² Прашањата од пенитенцијарната област се третираат и со други инструменти на Советот на Европа, меѓу кои најзначајни се: конвенциите, потоа, препораките, прецедентното право на Европскиот суд за човекови права и стандардите на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување.

Стандардните минимални правила за постапување со затворениците (Нелсон Мендела Правила) спаѓаат во редот на првите и најстарите правила (мерки) што се однесуваат на постапувањето со лицата лишени од слобода. На идентичен начин тие се однесуваат и на лицата во притвор, против кои се води кривична постапка. Овие правила се широко прифатени поради нивната голема вредност и значење и заради нивното непосредно влијание врз развојот на казнената политика и пракса. Тие се прифатени од страна на голем број држави, најчесто се вградени и во националните законодавства, а се прифатени и во примената од страна на националните и меѓународните судови.²²³

Во настојувањето за прецизност и доследност во примената, тие ги одредуваат категориите на лица на кои се однесуваат.²²⁴ Така, Одделот С.се однесува на „Уапсени и притворени лица“. Во повеќе правила, во поединости се разработуваат условите под кои се спроведува притворот и начинот на постапување со притворените лица. Посебно се истакнува начелото на пресумпција на невиноста на притвореното лице, односно притвореното лице се смета за невино и со него треба да се постапува како со таков.²²⁵

Европските затворски правила се однесуваат на лица кои се притворени по налог на суд или лишени од слобода по донесена пресуда.

²²¹ Стандардни минимални правила за постапување со затворениците (Нелсон Мендела Правила). United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015 [on the report of the Third Committee (A/70/490)]. Accessed on 10.3.2017.

²²² Препорака Rec(2006)2 од страна на Комитетот на министри на државите членки на Советот на Европа во врска со Европските затворски правила, донесена од страна на Советот на Европа во 1950 година, (усвоени од Комитетот на министри на 11 јануари 2006 година на 952 средба на замениците министри). (Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies).

²²³ Арнаудовски, Љ. и Груевска-Дракулевски А. (2011) „Закон за извршување на санкциите: интегрален текст со предговор, кратки објаснувања и регистар на поимите со прилози“, Скопје: „Студиорум“ - Центар за регионални истражувања и соработка.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ В. Правило бр. 84.-93 СМППЗ.

Европските затворски правила меѓудругото ги поставуваат основните принципи со кои се одредува правниот статус на осуденото лице за време на издржувањето на казната. Посебно се истакнува дека со сите лица лишени од слобода се постапува со почитување на нивните човекови права; лицата лишени од слобода ги задржуваат сите права кои не им се законито одземени со одлука со која се осудени или со која се задржуваат во притвор, а ограничувањата за лицата лишени од слобода треба да бидат минимум неопходни и сразмерни со легитимната цел поради која се наметнати. Затворските (и притворските) услови кои ги загрозуваат човековите права не можат да се оправдаат со недостаток на материјални средства, а животот во затвор (притвор) треба да биде што е можно посличен на позитивните аспекти на животот во заедницата.²²⁶

Европските затворски правила, по примерот на Стандардните минимални правила за постапување со затворениците (Нелсон Мендела Правила)на ООН, посебен дел посветуваат на „Притворени лица“, опфатени во седмиот дел од Правилата.

Во трудот понатаму е преку прегледот на меѓународната регулатива се врши критичка анализа на националната регулатива за извршувањето на мерката притвор, а исто така се анализира и положбата на притворените лица во Република Македонија. Имено, посебно се анализирани акутните проблемите со кои се соочува пенитенцијарниот систем во делот на извршувањето на мерката притвор, како и положбата на притворениците *de jure* и *de facto* и механизмите за заштита на правата на притворените лица.

²²⁶ Арнаудовски, Љ. и Груевска-Дракулевски А. (2011) „Закон за извршување на санкции: интегрален текст со предговор, кратки објаснувања и регистар на поимите со прилози“, Скопје: „Студиорум“ - Центар за регионални истражувања и соработка.

2. Извршувањето на мерката притвор согласно СМППЗ²²⁷ и ЕЗП²²⁸

Стандардни минимални правила за постапување со затворениците.²²⁹ Одделот С. од СМППЗ се однесува на „Уапсени и притворени лица“. Правилата ги дефинираат „притворениците“ како лица уапсени или затворени поради обвинение против нив, кои се задржани или во полиција или во притвор (затвор), но сèуште не им е судено и не се казнети.²³⁰ Посебно се истакнува начелото на пресумпција на невиност, како и фактот дека притворениците треба да уживаат посебен режим.²³¹

Во однос на сместувањето, се истакнува дека притворениците треба да бидат одделени од осудените затвореници, додека пак, младите притвореници треба да бидат одделени од возрасните и во принцип треба да бидат затворени во посебни установи.²³² Понатаму, притворените лица треба да се сместат во посебни соби за ноќевање, со исклучок на различни локални обичаи со оглед на климата.²³³

Што се однесува до исхраната, согласно ограничувањата заради одржување на редот во установата, притворените лица може, доколку сакаат, да си ја обезбедат храната однадвор на свој трошок, или преку администрацијата или преку нивното семејство и пријателите. Во спротивно, администрацијата треба да им обезбеди храна.²³⁴

На притвореното лице треба да му се дозволи да носи сопствена облека доколку таа е чиста и пристојна. Ако притвореното лице носи затворска униформа, таа мора да се разликува од униформата на осудените лица.²³⁵

На притвореното лице секогаш треба да му се понуди можност да работи, но не може да се бара од него да работи. Доколку одлучи да работи, треба да биде платен за тоа.²³⁶

²²⁷ Стандардни минимални правила за постапување со затвореници (усвоени на првиот конгрес на Обединетите нации за превенција на криминалитет и третман на сторители на казнени дела, одржан во Женева во 1955 година и одобрени од страна на економскиот и социјален совет со резолуциите 663 С (XXIV) од 31 јули 1957 година и 2076 (LXII) од 13 мај 1977 година.

²²⁸ Европски затворски правила (Препорака Rec(2006)2 на Комитетот на министри на државите членки) (усвоени од Комитетот на министри на 11 јануари 2006 година на 952 средба на замениците министри).

²²⁹ United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015 [on the report of the Third Committee (A/70/490)]. Accessed on 10.3.2017.

²³⁰ В. Правило 111. (1) СМППЗ.

²³¹ В. Правило 111. (2), (3) СМППЗ.

²³² В. Правило 112 СМППЗ.

²³³ В. Правило 113 СМППЗ.

²³⁴ В. Правило 114 СМППЗ.

²³⁵ В. Правило 115 СМППЗ.

²³⁶ В. Правило 116 СМППЗ.

Понатаму, на притвореното лице треба да му се дозволи на свој трошок или на трошок на трети лица да набавува книги, весници, потребен прибор за пишување и други средства за занимација кои се соодветни со интересите на судската администрација и безбедноста и редот на установата.²³⁷

Во поглед на контактите со надворешниот свет и здравствената заштита, на притвореното лице треба да му се дозволи да прима посети и да биде лекуван од страна на својот лекар или стоматолог доколку постои основана причина за тоа и доколку тој е во можност да ги плати направените трошоци.²³⁸

Секој притвореник има право веднаш да биде информиран за причините за неговото притворање и за сите обвиненија против него или неа. Доколку притвореникот нема бранител по свој избор, тој или таа има право да има бранител кој му е доделен од судски или друг орган во сите случаи кога интересите на правдата го бараат тоа и без надоместок од страна на притвореникот ако тој или таа немаат доволно средства за плаќање. Одбивањето на пристап до бранител е предмет на независно преиспитување без одлагање.²³⁹

Правата и модалитетите со кои се регулира пристапот на притвореникот во притвор до неговиот или нејзиниот бранител или давател на правна помош за целите на неговата или нејзината одбрана се регулираат со истите принципи како што е наведено во правило 61. На притвореникот, на барање, му се обезбедува материјал за пишување за изготвување на документи поврзани со неговата одбрана, вклучувајќи и доверливи упатства за неговиот правен советник или давател на правна помош.²⁴⁰

Европски затворски правила.²⁴¹ По примерот на Нелсон Мендела Правилатана ООН, ЕЗП посебен дел посветуваат на „Притворени лица“, опфатени во седмиот дел од Правилата.

Така, во смисла на одредбите од ЕЗП, притворени лица се затвореници на кои им е одреден притвор од страна на судската власт до судењето, осудата или изрекувањето на пресудата. Државата може да одреди, затворениците кои се осудени и на кои им е изречена казна, да се сметаат за притворени лица доколку сеуште не е постапено по нивните жалби.²⁴²

²³⁷ В. Правило 117 СМППЗ.

²³⁸ В. Правило 118 СМППЗ.

²³⁹ В. Правило 119 СМППЗ.

²⁴⁰ В. Правило 120 СМППЗ.

²⁴¹ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies).

²⁴² В. Правило 94 ЕЗП.

Во однос на постапувањето со притворените лица, во правилата се истакнува дека врз режимот кој се применува на притворените лица, не треба да има влијание можноста дека тие во иднина би можеле да бидат осудени за кривично дело. Правилата од овој дел предвидуваат дополнителни обезбедувања за притворените лица. Во постапувањето со притворените лица, властите треба да се раководат од правилата што важат за сите затвореници и да им дозволат на притворените лица да учествуваат во разни активности предвидени со овие правила.²⁴³

ЕЗП содржат и посебни правила за сместување на притворените лица. Имено, на притворените лица, во мера во која е можно, треба да им биде дадена можност за сместување во посебни ќелии, освен кога тие може да имаат корист од заедничко сместување со другите притворени лица или доколку судот не донесе одлука за посебните услови за сместување на одредено притворено лице.²⁴⁴

На притворените лица треба да им е дозволено да носат своја лична облека доколку е соодветна за носење во затвор. На притворените лица кои немаат соодветна лична облека, треба да им се обезбеди облека која нема да биде иста како униформите што ги носат затворениците.²⁴⁵

Притворените лица треба јасно да бидат запознаени со нивното право на правна помош. На притворените лица треба да им се обезбедат сите потребни услови да ја подготват нивната одбрана и да се состанат со нивните правни застапници.²⁴⁶

Одредбите што се однесуваат на контакт со надворешниот свет, предвидуваат дека, освен доколку постои посебна забрана за одреден временски период донесена од страна на судски орган, во одреден предмет, на притворените лица треба да им биде дозволено: а. да примаат посети и да комуницираат со семејството и со други лица на ист начин како и затворениците; б. да примаат дополнителни посети и да имаат дополнителен пристап до другите облици за комуникација; с. да имаат пристап до книги, весници и други медиуми.²⁴⁷

На притворените лица треба да им биде понудено да работат, но тоа не треба да се бара од нив. Доколку притворените лица одберат да

²⁴³ В. Правило 95 ЕЗП.

²⁴⁴ В. Правило 96 ЕЗП.

²⁴⁵ В. Правило 97 ЕЗП.

²⁴⁶ В. Правило 98 ЕЗП.

²⁴⁷ В. Правило 99 ЕЗП.

работат, сите одредби од правилото 26 од ЕЗП треба да се применуваат за нив, вклучително и оние што се однесуваат на надоместокот.²⁴⁸

Доколку притворено лице бара да му биде дозволено врз него да се примени режимот за затвореници, затворската управа треба да го одобри тоа барање во мера во која е тоа можно.²⁴⁹

3. Извршувањето на мерката притвор согласно извршното казнено право на Република Македонија

Прашањата за притворот, и тоа, основите за определување притвор, органот надлежен за определување притвор во претходна постапка, елементите на решението за притвор, изведувањето на лицето пред судија и определување бранител, доставувањето на решението за притвор и правото на жалба, краткотраен притвор, траење на притворот во истражната постапка, траење на притворот по одобрување на обвинителниот акт, укинување на притворот и притвор по објавување на пресудата, се уредени со членовите 164-174 од Законот за кривичната постапка и не се предмет на анализа во овој труд.

ЗКП во членовите 175-180 ја уредува постапката со притворениците. Куќниот ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите е пропишан со Правилникот за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите.²⁵⁰

3.1. Притворски одделенија во затворите во Република Македонија

Согласно домашната регулатива мерката притвор се извршува во притворските одделенија на затворите во Република Македонија. Лицата со изречена мерката притвор (притворените лица) мерката ја издржуваат во одделни простории на затворот (притворски одделенија).²⁵¹ Лицата кои се наоѓаат во притвор се одвојуваат од лицата кои ја издржуваат казната затвор.²⁵²

Согласно Решението за распоредување на осудените, казнетите и малолетните лица во казнено-поправните и воспитно-поправните

²⁴⁸ В. Правило 100 ЕЗП.

²⁴⁹ В. Правило 101 ЕЗП.

²⁵⁰ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 1.

²⁵¹ *Ibid.*, член 2.

²⁵² В. член 40 ЗИС.

установи²⁵³ мерката притвор се извршува во: Затвор Битола, Затвор Прилеп, Затвор Гевгелија, Затвор Охрид, Затвор Скопје, Затвор Куманово, Затвор Тетово и во Затвор Струмица.²⁵⁴

3.1.1. Положба на притворените лица *de jure*²⁵⁵

Положбата на притвореното лице за време на издржувањето на казната затвор може да се согледа преку *дефинираните права, должности и дисциплински одговорности*.

Современите пенитенцијарни системи, како и нашиот, на притворените лица со закон им гарантираат права што не смеат да бидат повредени и им одредуваат обврски чие исполнување не ја деградира нивната личност.

Постапка со притворениците. Спрема притворените лица се постапува согласно ратификуваните меѓународни конвенции, уставните и законски одредби кои го регулираат правниот статус на притворениците.²⁵⁶

Спрема притворените лица се постапува со почитување на личноста и достоинството. Спрема притвореното лице може да се применуваат само ограничувања што се потребни да се спречи бегството и договор што би можел да биде штетен за успешното водење на

²⁵³ Решение за распоредување на осудените, казнетите и малолетните лица во казнено – поправните и воспитно – поправните установи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/2008).

²⁵⁴ Така, во **Затвор Битола** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови Битола, Кичево и Ресен. Во **Затвор Прилеп** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови Крушево и Прилеп. Во **Затвор Гевгелија** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови Гевгелија, Кавадарци и Неготино. Во **Затвор Охрид** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови Дебар, Охрид и Струга. Во **Затвор Скопје** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови Велес и Скопје 1, како и лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на сите основни судови во Републиката за кривични дела за кои е пропишана казна затвор од најмалку 10 години или доживотен затвор. Во **Затвор Куманово** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови: Кратово, Крива Паланка и Куманово. Во **Затвор Тетово** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови Гостивар и Тетово. Во **Затвор Струмица** се упатуваат лица спрема кои е определен притвор од подрачјето на основните судови: Берово, Винаца, Делчево, Кочани, Радовиш, Свети Николе, Струмица и.

²⁵⁵ За ова, в. повеќе: Арнаутовски, Ј./ Груевска-Дракулевски, А. (2013) „Пенологија (прв и втор дел)“, Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, „2 Август С Штиг“, Скопје.

²⁵⁶ В. Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 3; В. правило бр. 84-93 СМППЗ и в. правило бр. 94-101 ЕЗП; За малолетници во притвор в. правило бр. 85.(2) СМППЗ и правило бр. 11.1-11.2 и 35.1-35.4 ЕЗП.

постапката.²⁵⁷ При извршување на мерката притвор се чува телесното и душевното здравје на притвореното лице, при тоа водејќи сметка да се одржи редот и дисциплината во затворот, а да не се повреди достоинството на притвореното лице.²⁵⁸

Прием на притворени лица. Притворено лице може да се прими односно задржи во затвор само врз основа на решение донесено од страна на надлежен суд со кое е одредена или продолжена мерката притвор.²⁵⁹

За приемот на притвореното лице се издава писмена потврда од страна на овластено службено лице, во која ќе се внесе датумот и часот на примањето.²⁶⁰

При приемот во досието се внесуваат податоците за притвореното лице.²⁶¹ При прием притворените лица се запознаваат со куќниот ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија во затворите.²⁶²

Личен претрес на притвореното лице. Личниот претрес на притвореното лице го врши службено лице од исти пол, а на претресот задолжително присуствуваат две службени лица од исти пол како и притвореното лице.²⁶³

Лекарски преглед на притвореното лице. При прием на притвореното лице се врши лекарски преглед од страна на затворски лекар. Во случај кога кај притвореното лице ќе се констатираат било какви повреди предизвикани со примена на физичка сила или средства за присилба или други знаци на физичко и психичко насилство, затворскиот лекар составува записник со детален опис на повредите и заклучок за начинот и средствата со кои се нанесени повредите. За констатираните повреди, затворскиот лекар веднаш го известува директорот на затворот кој веднаш по писмен пат го известува надлежниот јавен обвинител.²⁶⁴

Известување на семејството. Судот е должен во рок од 24 часа за притворувањето да го извести семејството на притвореното лице, освен ако лицето се противи на тоа.²⁶⁵

Дневни активности на притворените лица. Распоредот на дневните активности на притворените лица во работни, неработни или празнични денови се уредува со дневниот распоред на затворот.²⁶⁶

²⁵⁷ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 176.

²⁵⁸ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 4.

²⁵⁹ *Ibid.*, член 6.

²⁶⁰ *Ibid.*, член 7.

²⁶¹ *Ibid.*, член 8.

²⁶² *Ibid.*, член 16.

²⁶³ *Ibid.*, член 9.

²⁶⁴ *Ibid.*, член 10.

²⁶⁵ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 175.

²⁶⁶ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 40.

Предметите за лична употреба. Притвореното лице од предметите за лична употреба може да задржи: облека, долни алишта, сопствена постелнина, нужен прибор за лична хигиена (четкиче за заби, сапун, пешкир, шамивчиња, чорапи, чешел), очила, како и да набавува на сопствен трошок: храна, книги, весници и други работи што одговараат на неговите редовни потреби, доколку тоа не би било штетно за успешно водење на постапката. На притвореното лице му се одземаат ножеви, ножици, прибор за бричење, ремен, врвки од обувки, други опасни предмети кои би можеле да нанесат телесни повреди и да го загрозат сопствениот живот или животот на другите лица, скапоцени предмети и парични средства.²⁶⁷

Сместување на притворени лица. Притворените лица се сместуваат во посебни одделенија во затворот одвоено од осудените лица. Во зависност од расположливите капацитети за сместување, директорот на затворот или овластено службено лице ги распоредува притворените лица во притворското одделение на затворот. Во текот на траењето на мерката притвор од безбедносни причини, притвореното лице може да се преместува од просторија во просторија.²⁶⁸

Во иста просторија не можат да бидат затворени лица кои не се од ист пол. По правило, во иста просторија не можат да се сместуваат лица кои учествувале во извршување на исто кривично дело ниту лица кои се на издржување казна со лица во притвор. Ако е тоа можно, лицата кои сториле кривично дело во поврат нема да се сместуваат во иста просторија со други лица лишени од слобода врз кои би можеле штетно да влијаат. Притвореното лице има право да бара притворот да го издржува во индивидуална просторија.²⁶⁹

Облека и постелнина на притвореното лице. Притвореното лице може да носи сопствена облека под услов да е чиста и уредна, како и да користи своја постелина.²⁷⁰ **Лична хигиена на притвореното лице.** При прием на притвореното лице ќе му се овозможи капење, а доколку има потреба неговата облека и предмети ќе се дезинфицираат.²⁷¹

Затворскиот лекар редовно врши контрола на хигиената на притворените лица и просторите во кои тие престојуваат.²⁷²

²⁶⁷ *Ibid.*, член 11.

²⁶⁸ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 13.

²⁶⁹ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 176.

²⁷⁰ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 15.

²⁷¹ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 18.

²⁷² Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 21.

Исхрана на притвореното лице. Притворените лица добиваат бесплатна храна. Контролата на квалитетот на храната редовно ги врши затворскиот лекар.²⁷³

Притвореното лице има право да се храни на свој трошок.²⁷⁴ Храна може да доставува и неговото семејство, како и други лица со одобрение од надлежниот суд. Кога притвореното лице прима храна и безалкохолни пијалоци од неговото семејство или други лица, може да прими само храна и безалкохолни пијалоци кои се индустриски спакувани со декларација во пластична амбалажа, а не подготвени во домашни услови, спакувани во тетрапак, стаклена амбалажа или лимена амбалажа.²⁷⁵

Притворените лица не може да примаат или да набавуваат алкохолни пијалоци.²⁷⁶

Одмор на притвореното лице. Притвореното лице има право на осумчасовен непрекинат одмор во време од 24 часа. Покрај тоа нему ќе му се обезбеди движење на отворен простор во затворот најмалку два часа дневно.²⁷⁷

На притворените лица им се овозможува да вршат физички и рекреативни активности во рамки на можностите на притворското одделение на затворот, но не за сметка на времето кое притворените лица го поминуваат на свеж воздух.²⁷⁸

Во секоја просторија притворените лица може да имаат еден радио приемник и еден ТВ приемник на принцип на централно вклучување и исклучување, со големина на екран најмногу 20 инчи, односно 51 сантиметар.²⁷⁹

Работа на притвореното лице. Ако притвореното лице бара да работи судијата на претходна постапка, односно претседателот на советот, во спогодба со управата на затворот, може да дозволи тој да работи во кругот на затворот на работи што одговараат на неговите психофизички особености, под услов тоа да не е штетно за водењето на постапката. Начинот на примањето и распоредувањето на притворените во затворите, како и организирањето на работата на притвореното лице ги пропишува министерот за правда.²⁸⁰

²⁷³ *Ibid.*, член 27.

²⁷⁴ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 177.

²⁷⁵ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 28.

²⁷⁶ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 30.

²⁷⁷ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 177.

²⁷⁸ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 31.

²⁷⁹ *Ibid.*, член 32.

²⁸⁰ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 177.

Здравствена заштита на притвореното лице. Затворскиот лекар се грижи за здравствената состојба на притворените лица. Секое притворено лице има здравствен картон во кој при приемот, во текот на извршувањето на мерката притвор и при отпуштањето се внесуваат сите податоци за неговата здравствена состојба.²⁸¹

Притвореното лице може да набавува лекови на сопствен трошок преку своето семејство или други лица. Лековите се прегледуваат и одобруваат од страна на затворскиот лекар.²⁸²

Посети. По одобрение на судијата на претходната постапка во текот на истражна постапка и по негов надзор или под надзор на лице кое тој ќе го определи, притвореното лице, во границите на куќниот ред, можат да го посетуваат блиски роднини, а по негово барање - лекар и други лица. Шефови на дипломатско-конзуларните претставништва во Република Македонија по одобрение на судијата на претходната постапка кој ја спроведува истражната постапка имаат право да го посетуваат и без надзор и да разговараат со притвореното лице државјанин на нивната држава. Одобрение за посета се бара преку Министерството за правда. Народниот правобранител на Република Македонија, претставниците на Европскиот комитетот за превенција од тортура или понижувачко однесување или казнување на Советот на Европа, претставниците од Поткомитетот за превенција од тортура и друг вид нечовечно постапување или казнување при Комитетот за спречување на тортурата при Организацијата на Обединетите нации имаат право без дозвола и одобрение да ги посетуваат и без надзор да разговараат со притворени лица. Претставници на Меѓународниот комитет на црвениот крст имаат право по одобрение на судијата на претходната постапка да ги посетуваат и без надзор да разговараат со притворените лица.²⁸³

Посетите на притворените лица се извршуваат во за тоа посебно одредени простории опремени така што се овозможува визуелен и слушен контакт на притвореното лице и посетителот, но ќе се спречи непосреден физички контакт. Посетата на притвореното лице може да биде во траење од 30 до 60 минути, а по одобрение на директорот на затворот посетата може да трае и подолго.

Бранителот може со притвореното лице слободно и без надзор да се допишува и да разговара. По исклучок, судијата на претходната постапка ова право може да го подложи само на визуелен надзор ако притворот е одреден по основ дека постои основан страв дека ќе ги сокрие, фалсификува или уништи трагите на кривичното дело или ако особени околности укажуваат дека ќе ја попречува кривичната постапка со

²⁸¹ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 17.

²⁸² *Ibid.*, член 26.

²⁸³ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 178.

влијание врз сведоците, вештаците, соучесниците или прикривачите, а постои веројатност дека обвинетиот ќе ги злоупотреби контактите со бранителот.²⁸⁴

Допишување. Притвореното лице може да се допишува со лица надвор од затворот со знаење и под надзор на органот што ја спроведува истражната постапка. Овој орган може да забрани испраќање и примање писма и други пратки штетни за водењето на постапката. Испраќањето на молба, поплака или жалба не може никогаш да се забрани.²⁸⁵

Телефонски разговори. По одобрение на надлежниот суд, притворените лица може да остваруваат телефонски разговори на претходно одобрени телефонски броеви.²⁸⁶

Примање пратки. Сите писмени пратки што ги испраќа или прима притвореното лице, управата на затворот ги праќа до судот што ја води постапката и постапува по одлуката на судот. При предавањето на поштата до судот се наведува денот на приемот на пратката. Сите пратки што притвореното лице ги прима и испраќа се евидентираат во соодветна документација за притворени лица.²⁸⁷

Притвореното лице може да прима пакети со тежина до 5кг²⁸⁸ пакетите се прегледуваат пред да бидат врачени на притвореното лице.²⁸⁹

Дисциплинска и материјална одговорност на притвореното лице. Притворените лица во текот на издржување на мерката притвор се придржуваат на наредбите на директорот на затворот и припадниците на секторот за обезбедување, а при тоа почитувајќи ги одредбите од Правилникот за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите.²⁹⁰

Притворените лица внимателно го чуваат инвентарот во просторијата каде што престојуваат. За секое намерно оштетување на инвентарот, штетата се наплаќа од притвореното лице.²⁹¹

Непочитувањето на одредбите од Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите и на наредбите на директорот на затворот и секторот за обезбедување претставува дисциплински престап. За секој дисциплински престап на притворените лица, директорот на затворот во рок од три дена го известува судот што ја води постапката.²⁹²

²⁸⁴ *Ibid.*, член 80

²⁸⁵ *Ibid.*, член 178.

²⁸⁶ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 35.

²⁸⁷ *Ibid.*, член 36.

²⁸⁸ *Ibid.*, член 37.

²⁸⁹ *Ibid.*, член 38.

²⁹⁰ *Ibid.*, член 41.

²⁹¹ *Ibid.*, член 42.

²⁹² *Ibid.*, член 45.

За дисциплински престапи на притвореното лице судијата на претходната постапка, односно претседателот на советот може да изрече дисциплинска казна ограничување на посети. Ова ограничување не се однесува на комуникацијата на притвореното лице со бранителот. Против решението за казната е дозволена жалба до советот составен од тројца судии на надлежниот суд во рок од 24 часа од часот на приемот на решението. Жалбата не го задржува извршувањето на решението.²⁹³

Бегство на притворено лице. Во случај на бегство на притворено лице, директорот на затворот веднаш го известува Министерството за внатрешни работи и судот што ја води постапката.²⁹⁴

Средства за присилба. Средствата за присилба и посебни мерки за одржување на редот и безбедноста, овластено службено лице може да употреби единствено под услови пропишани со закон.²⁹⁵

Надзор над притворениците. Надзор над притворениците врши претседателот на надлежниот првостепен суд.²⁹⁶

Спровод и отпуштање од притворското одделение на затворот. Спровод на притворено лице се врши само по писмен налог од судот што ја води постапката. Спровод на притворено лице вршат припадници од секторот за обезбедување на затворот. Налогот за спровод се чува во соодветна документација за притворени лица до завршување на постапката.²⁹⁷

Отпуштање на притвореник. Отпуштањето на притвореното лице се врши по правосилно решение од судот што ја води постапката. Управата на затворот го отпушта притвореното лице по приемот на решението во определеното време. Отпуштањето на притвореното лице се евидентира во соодветна документација за притворени лица.²⁹⁸

При отпуштање на притвореното лице се врши лекарски преглед од страна на затворски лекар. Прегледот се евидентира во соодветна документација за притворени лица.²⁹⁹

При отпуштањето на притвореното лице му се предаваат сите одземени предмети и паричните средства чувани како депозит. За предадените одземени предмети, управата на затворот издава потврда која се потпишува од притвореното лице и од овластено службено лице.³⁰⁰

²⁹³ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 179.

²⁹⁴ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 46.

²⁹⁵ *Ibid.*, член 47.

²⁹⁶ Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010), член 180.

²⁹⁷ Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 101/2011), член 48.

²⁹⁸ *Ibid.*, член 49.

²⁹⁹ *Ibid.*, член 50.

³⁰⁰ *Ibid.*, член 51.

Преместување на притвореник. Кога притвореното лице се преместува во притворско одделение на друг затвор, во соодветната документација за притворени лица се евидентира називот на судот што го издал налогот, број и датум на налогот, кога и во кој затвор е упатено притвореното лице³⁰¹

Известување за смрт на притвореник. Во случај на смрт на притворено лице од страна на директорот на затворот веднаш се известува министерството за правда, судот што ја води постапката, надлежниот јавен обвинител и семејството на починатото лице. По констатираните причини за смртта од страна на судот, починатото лице се предава на неговото семејство. Во случај кога починатото лице нема семејство или од било која причина семејството не сака да го изврши закопот, трошокот за закопот паѓа на товар на судот што ја води постапката. Предметите на починатото лице се предаваат на неговото семејство. За смртта на притвореното лице, затворот писмено го известува надлежниот орган за водење на матична евиденција.³⁰²

3.1.2. Положба на притворените лица *de facto* (резултати од истражувањето, анализа и дискусија)

Податоците за извршувањето на мерката притвор во Република Македонија се доста оскудни. Сепак, преку извештаите на Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување (КПТ)³⁰³ и Националниот превентивен механизам (НПМ) при Народниот правобранител,³⁰⁴ како и Годишните извештаи на Управата за извршување на санкциите за состојбата и работењето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија,³⁰⁵ може да се согледаат проблемите со кои се соочува пенитенцијарниот систем во однос на извршувањето на мерката притвор во нашата земја.

Од големо значење за заштита на правата на осудените и притворените лица се превентивните посети што ги вршат Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечно или понижувачко

³⁰¹ *Ibid.*, член 52.

³⁰² *Ibid.*, член 53.

³⁰³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) <http://www.cpt.coe.int/en/>.

³⁰⁴ Национален превентивен механизам (НПМ)

http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam.aspx

³⁰⁵ Годишни извештаи на Управата за извршување на санкциите за состојбата и работењето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија (2008, 2009, 2010, 2011, 2012 и 2013 година). <http://www.pravda.gov.mk/tekstoviujs.asp?lang=mak&id=godizv>.

постапување или казнување (КПТ)³⁰⁶ и Националниот превентивен механизам (НПМ)^{307/308} при Народниот правобранител.³⁰⁹

Од анализата на извештаите генерален заклучок е дека независно од тоа што на притворените лица со закон и со меѓународни документи им се гарантираат права што не смеат да бидат повредени и им се одредуваат обврски чие исполнување не ја деградира нивната личност, сепак, во пракса постои дискрепанца помеѓу положбата на притворениците *de jure* и *de facto*.

Клучните проблеми со кои се соочува нашиот пенитенцијарен систем во однос на извршувањето на мерката притвор се: пренатрупаност (пренаселеност) на притворските одделенија во затворите; субстандардни услови во притворските одделенија на затворите, несоодветен режим за притворените лица, несоодветно постапување со притворените лица од страна на затворскиот персонал, несоодветна исхрана, несоодветна здравствена заштита на притворениците, несоодветна кадровска екипираност на притворските одделенија, итн.

³⁰⁶ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) <http://www.cpt.coe.int/en/>. КПТ организира посети на места во кои лицата се лишуваат од слобода, со цел да се оцени како се постапува со лицата лишени од слобода. Овие места вклучуваат затвори, центри за лишување од слобода на малолетници, полициски станици, центри за сместување имигранти, психијатриски болници, центри за социјална заштита, итн. Делегациите на КПТ имаат неограничен пристап до институциите во кои се сместуваат лица лишени од слобода и имаат право да се движат низ нив без ограничување. По секоја посета, КПТ испраќа детален извештај за засегнатата држава. (<http://www.cpt.coe.int/en/about.htm>).

³⁰⁷ Република Македонија го потпиша Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура на 01.09.2006 година, додека Собранието на Република Македонија го ратификуваше истиот протокол на 30.12.2008 година, со што го назначи Народниот правобранител да дејствува како Национален превентивен механизам (НПМ) во Република Македонија чија основна задача е превенција од тортура и други вид сурово, нечовечно и понижувачко постапување или казнување.

³⁰⁸ Националниот превентивен механизам (НПМ) согласно Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување е национално тело кое редовно го испитува постапувањето кон лицата лишени од слобода со цел зајакнување, ако е потребно, на нивната заштита од тортура и од друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување. http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam/npm_vo_rm.aspx

³⁰⁹ За да може Националниот превентивен механизам да ги спроведе во практика своите надлежности, ОПКАТ во член 20 на НПМ-от му дава овластувања за: а) пристап до сите информации што се однесуваат на бројот на лица лишени од слобода како што е дефинирано во член 4, како и до бројот на места и нивни локации; б) пристап до сите информации што се однесуваат на постапувањето со тие лица, како и на условите на нивното лишување од слобода; в) пристап до сите места на лишување од слобода и нивните инсталации и објекти; г) можност за разговори без надзор со лицата лишени од слобода, без сведоци и тоа или лично или со преведувач, ако тоа се смета за неопходно, како и со кое било друго лице за кое националните превентивни механизми имаат мислење дека може да даде релевантни информации; д) слобода да ги избере местата кои сака да ги посети и лицата со кои сака да разговара; е) слобода да контактира со ИКТ, на истиот да му испраќа информации и со истиот да одржува состаноци.

Во продолжение на трудот е даден кус осврт врз позначајните актуелни и акутни проблеми на пенитенцијарниот систем во делот на извршувањето на мерката притвор што за последица има кршење на правата на притворениците загарантирани со меѓународните документи и со националната легислатива.

Пренатрупаност (пренаселеност) на притворските одделенија во затворите. Согласно Годишните извештаи на Управата за извршување на санкциите за состојбата и работењето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија,³¹⁰ евидентно е дека во РМ бројот на притворени лица го надминува бројот на просторните капацитети.

За илустрација во Табела 1. е даден бројот на притворени лица кои издржувале мерка притвор во текот на 2015 година според установата во која ја издржувале мерката притвор. Од анализата на податоците може да се заклучи дека во одредени притворски одделенија во затворите има проблем на пренатрупаност. Колку за илустрација, во Затвор Битола и во Затвор Тетово е забележана константна пренатрупаност во притворските одделенија.

Табела 1. Број на притворени лица кои издржувале мерка притвор во текот на 2015 година според установата во која ја издржувале мерката притвор

2015	Прв квартал 31.4.2014			Втор квартал 31.8.2014			Трет квартал 31.12.2014		
	мажи	жени	малолетни лица	мажи	жени	малолетни лица	мажи	жени	малолетни лица
КПУ									
Затвор Скопје	293	4	2	267	6	0	235	4	2
Затвор Куманово	19	0	0	26	0	0	28	0	0
Затвор Тетово	17	0	0	18	0	0	14	0	0
Затвор Битола	12	0	0	17	0	0	11	0	0
Затвор Прилеп	17	0	0	13	0	0	19	0	0
Затвор Гевгелија	2	0	0	2	0	0	0	0	0
Затвор Охрид	7	0	0	8	0	0	7	0	0
Вкупно	367	4	2	351	6	0	314	4	2

Извор: Управа за извршување санкции

³¹⁰ Годишни извештаи на Управата за извршување на санкциите за состојбата и работењето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија (2008, 2009, 2010, 2011, 2012 и 2013 година). <http://www.pravda.gov.mk/tekstoviuis.asp?lang=mak&id=godizy>.

Во однос на проблемот на пренатрупаноста и Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување во последниот извештај³¹¹ се истакнува: „КПТ ја повторува својата препорака да се направи напор за да се намали стапката на пренатрупаност на ќелиите во притворското одделение на Затворот Скопје со цел да им се обезбеди на сите притвореници сместени во ќелии со повеќе лица да имаат најмалку по 4m² простор за живеење.“³¹² Имено, делегацијата забележала дека „многу од ќелиите се преполни (на пример, четири притвореници во 11.5m²).“³¹³

Во иста насока се и констатациите и забелешките што ги упатува и НПМ. Имено, при последователна посета НПМ утврдил дека во притворското одделение во Затвор Скопје состојбата воопшто не е променета и се уште постои преполнетост. Имено, при последователната посета била затекната состојба на просторија во која биле сместени 12 притворени лица, а во неа има само еден санитарен чвор. НПМ забележал две лица кои немаат сопствени кревети и биле сместени да ноќеваат на душек поставен на подот (од кои едното било малолетно лице). Според НПМ, „загрижувачка е состојбата со старото крило Б во кое има сместени и по 10 лица во една просторија, ..., сепак очигледно е дека преполнетоста доведува до лоши услови за престој, слаба вентилација, недоволно воздух, како и нехигиена во самите простории.“³¹⁴

Субстандардни услови во притворските одделенија на затворите. Најзначајните забелешки што се упатуваат на притворските одделенија во затворите се токму субстандардните услови. Така, во последниот извештај³¹⁵ на Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување³¹⁶ се истакнува: „Забележаните недостатоци во минатото и натаму остануваат, како што е продорна влага во ќелиите, малку природна светлина, несоодветно вештачко осветлување, минимална вентилација, свона за повикнување што не функционираат и многу лоша хигиена. Покрај тоа,

³¹¹ Напомена: последната посета е спроведена во периодот 7-17 октомври 2014 година, но до денот на пишување на трудот сеуште не е објавен Извештајот од посетата. ПИНКЕ ОВА МОЖЕ ДА СЕ ПРОВЕРИ???

³¹² В. извештај на КПТ, 2011: <http://www.cpt.coe.int/en/states/mkd.htm>, стр. 19.

³¹³ *Ibid.*, стр. 19.

³¹⁴ В. извештај на НПМ, 2013:

http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam/izveshtai/godishni_izveshtai.aspx, стр. 49-50.

³¹⁵ Напомена: последната посета е спроведена во периодот 7-17 октомври 2014 година, но до денот на пишување на трудот сеуште не е објавен Извештајот од посетата.

³¹⁶ Делегација на Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување (КПТ) изврши посета на Република Македонија во периодот 7-17 октомври 2014 година. Тоа е единаесеттата посетата на КПТ во нашата земја. Извештајот дополнително треба да биде објавен. <http://www.cpt.coe.int/documents/mkd/2014-10-23-eng.htm>

многу од ќелиите се преполни (на пример, четири притвореници во 11.5m²). Ќелиите во крилото „Ц“ се во особено трошна состојба и преполни се со инсекти. Исто така, беа добиени многу наводи од притворениците дека морале неколку ноќи да сплијат на душеци на подот кога прв пат пристигнале во затворот.³¹⁷

Оттука, КПТ забележува дека „... на секој притвореник треба да му се обезбеди сопствен кревет. Покрај тоа, на сите притвореници треба да им бидат обезбедени соодветни количини на производи за хигиена и да имаат секојдневно пристап до топла вода, а ќелиите треба соодветно да се загреваат. На притворениците треба да им биде дозволено да носат рачен часовник и биде дозволено огледало во ќелиите.“³¹⁸

Понатаму, „Делегацијата забележа дека на притворениците сеуште не им се обезбедени потребните средства за чистење и за одржување на соодветна состојба на хигиена во нивните ќелии.“³¹⁹

Според извештаите на Националниот превентивен механизам при Народниот правобранител, конкретно според извештајот од 2013 година, во **Воспитно-поправниот дом Тетово** биле констатирани субстандардни услови. „Иако и претходно беа констатирани субстандардни услови во Воспитно-поправниот дом Тетово, при последната посета НПМ утврди декалицата се сместени во стари притворски простории кои немаат греење, вентилација, во истите се наоѓаат и санитарните јазли, а влагата е над дозволниот максимум, односно повеќе од 70% во просториите каде ноќеваат штитениците. Заради затекнатите состојби НПМ достави барање за преземање на итни мерки со кои ќе се подобрат условите на установата.“³²⁰

Лицата во притвор се жалеле на условите во кои се наоѓаат, дека истите немаат постелнина, креветите се стари, а просториите недоволни за сместување на повеќе лица.³²¹

Несоодветен режим за притворениците. Во врска со активностите што им се нудат на притворениците, КПТ во Извештајот констатира дека „исто така, нема подобрување во однос на режимот што им се нуди на притворениците во притворските одделенија во **Затвор Скопје** и **Затвор Тетово**. Затворениците се затворени во нивните ќелии по 23 или повеќе часови секој ден, во период до две години. Не се нудат никакви активности на притворениците; дури и импровизираната соба за вежбање во Затворот Скопје повеќе не е на располагање бидејќи опремата е

³¹⁷В. извештај на КПТ, 2011: <http://www.cpt.coe.int/en/states/mkd.htm>, стр.19.

³¹⁸*Ibid.*, стр.19.

³¹⁹*Ibid.*, стр.19.

³²⁰В. извештај на НПМ, 2013:

http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam/izveshtai/godishni_izveshtai

.aspx, стр.49.

³²¹*Ibid.*, стр.54.

очигледно скршена. Сепак, треба да се напомене дека неодамна усвоениот Правилник за куќен ред за извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите³²² дава можност да биде инсталирани телевизори во секоја ќелија. Спроведувањето на оваа одредба значително ќе го подобри животот за притворениците.³²³

„КПТ ги повикува националните власти да ги преземат сите неопходни чекори за да обезбедат образовни, културни и спортски активности за лицата во притвор со цел да им се овозможи да поминуваат разумен дел од денот надвор од ќелиите. Понатаму, одредбата од Правилникот за телевизори сега треба да се спроведува.“³²⁴

Што се однесува до малолениците кои се во притвор во **Затворот Скопје**, јасно е од наодите на делегацијата, дека не е преземена никаква акција за овие правила да се применуваат на приворениците малолетни лица во затворот Скопје.³²⁵

„КПТ препорачува националните власти да преземат конкретни чекори за да се осигура дека на малолетниците кои се во притвор во затворот Скопје или во други затвори им се нудат образовни и рекреативни активности, кои ги земаат предвид специфичните потреби на нивната возрастна група. Физичкото образование треба да биде застапено со најголем дел во таа програма. Се разбира, препораката од став 30 што се однесува на материјалните услови во притвор, исто така, се однесува и на малолетните притвореници.“³²⁶

Во иста насока се и забелешките на НПМ.³²⁷

Несоодветно постапување со притворените лица од страна на затворскиот персонал.

Во разговор со неколку притворени машки и женски лица, како и со малолетните лица, НПМ не добил полпаки за физичко насилство или малтретирање од затворските служби. Притворените лица истакнале дека Секторот за обезбедување има коректен однос.³²⁸

³²²В. извештај на КПТ, 2011: <http://www.cpt.coe.int/en/states/mkd.htm>, стр.19.

³²³*Ibid.*, стр.20.

³²⁴*Ibid.*, стр.20.

³²⁵*Ibid.*, стр.20.

³²⁶„Во врска со ова, Комитетот би сакал да добие детали за бројот на малолетни лица кои во моментот се на издржување на мерката притвор во Затворот Скопје, материјалните услови на притворското одделение, режимот и колку долго секој малолетник е во притвор. Понатаму, би сакал да биде информиран за долгорочни планови на националните власти за сместување на малолетните притворените лица.“ *Ibid.*, стр.20-21.

³²⁷В. извештај на НПМ, 2013:

http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam/izveshtai/godishni_izveshtai.aspx

³²⁸*Ibid.*, 2013, стр.49-50.

НПМ изрази загриженост за степенот и ефикасноста на мерките кои се преземаат од установата, со цел да се намали, односно да се превенира нехуманото и сурово однесување кон лицата во затворот.³²⁹

„Од разговор со притворените лица не беа дадени поплаки за прекумерна употреба на сила или дека со нив било постапувано нехумано. Лицата во притвор се жалеа на условите во кои се наоѓаат, дека истите немаат постелнина, креветите се стари, а просториите недоволни за сместување на повеќе лица. При разговорот со вработените од Секторот за обезбедување, како и при спроведувањето на увидот беше забележлив ставот на вработените кон осудените лица дека се работи за „наркомани“, „криминалци“, а за едно лице директно беше кажано дека има хепатит Б, иако лицето тврдеше дека тоа не е вистина. Вработените истакнаа дека осудените лица се однесуваат насилнички и не сакаат да соработуваат што пак го доведува во прашање процесот на ресоцијализација.“³³⁰

Несоодветна исхрана на притворените лица. НПМ истакнува дека при редовната посета на Затвор Скопје, поплаките на притворениците главно се однесуваат на квалитетот на исхраната.³³¹

На притворените лица им се овозможува набавка на храна од надвор согласно Кукниот ред за извршувањето на мерката притвор (индустриски спакувани со декларација во пластична амбалажа, а не подготвени во домашни услови). НПМ не добил поплаки за храната од верски аспект. Било оценето дека лекарите даваат свое стручно мислење доколку е потребна специјална исхрана заради здравствената состојба на одредени притворени лица. Притворените лица сите оброци ги конзумираат во самите простории каде што и престојуваат (нема посебна просторија во вид на трпезарија каде притворените лица би можеле да ги конзумираат своите оброци).³³²

Во затвор Охрид НПМ утврдил дека „препораката да се зголеми буџетот за храна не е спроведена, и при разговор со осудените лица добил поплаки за количеството и квалитетот на храната. Истата поплака била дадена и од притворените лица кои се пожалиле дека се дели малку храна, а при посетата било нотирано и дека постојано се зголемува бројот на лица сместени во притвор што ја наметнува потребата и од зголемување на буџетот за храна.“³³³

Несоодветна здравствена заштита на притворените лица. Во Затворот Скопје, „при посетата имаше неколку поплаки од притворените лица во делот на здравствената заштита и достапноста на медикаментозна терапија. Во однос на овие поплаки беше спроведен увид во медицинска

документација, при што беше утврдено дека е овозможена адекватна здравствена заштита во сите случаи. Како проблем со кој се соочува Секторот за здравствена заштита е недоволниот број на лица од Секторот за обезбедување кои се должни да ги спроведуваат притворените лица до соодветните места за специјалистички прегледи, па во одредени случаи кои не се акутни и од висок приоритет се одложуваат за извесен период, но на начин со кој нема да се загрози здравјето на притворените лица.“³³⁴

Заклучок

Правата на лицата лишени од слобода, вклучително и на притворените лица, посебно се регулираат со следниве меѓународни документи: Стандардните минимални правила за постапување со затворениците (Нелсон Мендела Правила) (СМППЗ)³³⁵ и со Европските затворски правила (ЕЗП).³³⁶ Прашањата од пенитенцијарната област се третираат и со други инструменти на Советот на Европа, меѓу кои најзначајни се: конвенциите, потоа, препораките, прецедентното право на Европскиот суд за човекови права и стандардите на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување.

Современите пенитенцијарни системи, како и нашиот, на притворените лица со закон им гарантираат права што не смеат да бидат повредени и им одредуваат обврски чие исполнување не ја деградира нивната личност.

Податоците за извршувањето на мерката притвор во Република Македонија се доста оскудни. Сепак, преку извештаите на Комитетот на Советот на Европа за превенција на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување (КПП) и Националниот превентивен механизам (НПМ) при Народниот правобранител, како и Годишните извештаи на Управата за извршување на санкциите за состојбата и работењето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија, може да се согледаат проблемите со кои се соочува пенитенцијарниот систем во однос на извршувањето на мерката притвор во нашата земја.

³³⁴ *Ibid.*, стр.49-50.

³³⁵ United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015 [on the report of the Third Committee (A/70/490)].

³³⁶ Препорака Rec(2006)2 од страна на Комитетот на министри на државите членки на Советот на Европа во врска со Европските затворски правила, донесена од страна на Советот на Европа во 1950 година, (усвоени од Комитетот на министри на 11 јануари 2006 година на 952 средба на замениците министри), (Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies).

³²⁹ *Ibid.*, стр.54.

³³⁰ *Ibid.*, стр.54.

³³¹ *Ibid.*, стр.49-50.

³³² *Ibid.*, стр.49-50.

³³³ *Ibid.*,

Од анализата на извештаите генерален заклучок е дека независно од тоа што на притворените лица со закон и со меѓународни документи им се гарантираат права што не смеат да бидат повредени и им се одредуваат обврски чие исполнување не ја деградира нивната личност, сепак, во пракса постои дискрепанца помеѓу положбата на притворениците *de jure* и *de facto*.

Клучните проблеми со кои се соочува нашиот пенитенцијарен систем во однос на извршувањето на мерката притвор се: пренатрупаност (пренаселеност) на притворските одделенија во затворите; субстандардни услови во притворските одделенија на затворите, несоодветен режим за притворените лица, несоодветно постапување со притворените лица од страна на затворскиот персонал, несоодветна исхрана, несоодветна здравствена заштита на притворениците, несоодветна кадровска екипираност на притворските одделенија, итн.

Оттука, и препораките за унапредување на положбата на притворените лица во Република Македонија се однесуваат на следново.

Прво, затворските (и притворските) услови кои ги загрозуваат човековите права не можат да се оправдаат со недостаток на материјални средства, а животот во затвор(притвор) треба да биде што е можно посличен на позитивните аспекти на животот во заедницата.

Проблемот на пренатрупаност/ пренаселеност на притворските одделенија мора итно да се реши а ефикасен начин за справување со овој проблем е примена на притворот како мерка за обезбедување присуство на обвинетиот во исклучителни случаи, а почеста примена на остнатите мерки.

Потребно е итно да сепреземат мерки за подобрување на условите за сместување на осудените и притворени лица што ќе одговараат на минималните стандарди за сместување на притворените лица. Во смисла на сместувањето, КПП и НПМ со години наназад заклучуваат дека условите за живот на затворениците, како и на притворениците под стандардите пропишани со националните закони и меѓународните документи неопходно е да се преземат конкретни мерки и активности за изградба на нови сместувачки капацитети кои ќе ги исполнуваат стандардите пропишани со националното и меѓународното право.³³⁷

Конечно, исхраната на затворениците, хигиената, облеката и постелнината во никој случај не смее да бидат причина за незадоволство.

Понатаму, нужно се наметнува потребата од обезбедување на човечки ресурси, како и техничко-материјални предуслови за непречено функционирање на казнено-поправните установи со што ќе се оствари и почитувањето на правата на лицата лишени од слобода. На крајот, се наметнува потребата и од ефикасно спроведување на системот на

³³⁷ В. извештаи на НПМ и КПП.

http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam/izveshtai/godishni_izveshtai.aspx
<http://www.cpt.coe.int/en/states/mkd.htm>

здравствена заштита и непречен пристап до истиот во насока на навремена и соодветна грижа на притворените лица со здравствени проблеми.³³⁸

Тешкотиите со кои се соочува пенитенцијарниот систем во Република Македонија не може да се припише на недостатокот на закони и подзаконски акти. Дотолку повеќе што постои „инфлација“ од подзаконски акти кои во одредена мера дополнително им ја отежнуваат работата на затворскиот персонал. Проблемот лежи во тоа што законите не секогаш се применуваат доволно доследно.

³³⁸ В. извештаи на НПМ:

http://www.ombudsman.mk/mk/nacionalen_preventiven_mehanizam/izveshtai/godishni_izveshtai.aspx

Aleksandra Gruevska-Drakulevski, PhD*
Boban Misoski, PhD**
Divna Ilikj Dimoski, PhD***

(DIS)RESPECT OF THE INTERNATIONAL STANDARDST FOR THE POSITION OF DETAINED PERSONS IN MACEDONIA

Abstract: In this article the authors analysis the characteristics of the penitentiary system in the Republic of Macedonia and the position of the detainees *de jure* and *de facto*. They conclude that the penitentiary system in our country has the features of a modern system. He is one of the penitentiary systems that fully incorporate the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners and the European Prison Rules in the Law on Execution of Sanctions. The paper provides an overview of the international and the national regulations on the execution of detention, and also, it provides an analysis of the situation of the detainees in the country. Although data on the execution of detention in the country are scarce, the authors of the paper analyses the detention using data from the reports of the Committee of the Council of Europe for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) and the National Preventive Mechanism (NPM) under the Ombudsman, as well as annual reports of the Directorate for Execution of Sanctions on the condition and operation of the penal and correctional institutions in the country. From the analysis of the reports the general conclusion is that regardless of the fact that the rights of the detainees are guaranteed by the law and by the international documents and must not be violated and they also determine obligations whose execution does not degrade the personality of the detainees, however, in practice there is a discrepancy between the situation of detainees, *de jure* and *de facto*.

Keywords: penitentiary system, detainees, position of detainees, detention.

Dr Ilija Vukčević*

PRINCIP NEUTRALNOSTI PDV SISTEMA EU KAO POSEBNA DIMENZIJA USTAVNOG NAČELA JEDNAKOSTI: PORESKE OLAKŠICE I SISTEMU PDV-A CRNE GORE

УДК: 342.722:336.226.322.055.4 (497.16)
Original research paper

Apstrakt: Jednakost građana pred zakonom predstavlja jednu od osnovnih ustavnih garancija. U oblasti ljudskih prava, a na osnovu prakse Ustavnog suda Crne Gore, povreda principa jednakosti, odnosno diskriminacija, predstavlja razlikovanje u pogledu posjedovanja i obima prava koje nije dozvoljeno, zbog osnova i načina razlikovanja. Kada je riječ o sistemu poreza na dodatnu vrijednost glavni oblik u kome se javlja koncept jednakosti jeste princip neutralnosti, koji zabranjuje različit poreski tretman dobara ili usluga iste vrste. Iako bi zakonodavac prilikom koncipiranja određenih legislativnih rješenja trebalo da poštuje navedeni princip, postoje slučajevi kada je on zanemaren. Predmet ovog rada predstavlja analizu poreskih olakšica u crnogorskom sistemu poreza na dodatnu vrijednost sa aspekta poštovanja pravila razvijenih u praksi Suda pravde Evropske unije kada je riječ o primjeniprincipa neutralnosti. Ista će pokazati da poreska politika u pogledu preferencijalnog poreskog tretmana hotela sa četiri, pet i više zvjezdica predstavlja flagrantno kršenje principa neutralnosti, kao specifične dimenzije ustavnog načela jednakosti građana pred zakonom.

Ključne riječi: Princip neutralnosti, načelo jednakosti građana pred zakonom, porez na dodatnu vrijednost, poreske olakšice

1. Uvodna razmatranja

Definicija pojma poreske diskriminacije ne postoji i on može biti određen samo na osnovu opšteg značenja ovog pojma i predstavlja suprotnost principa jednakosti, te stoga u načelu podrazumijeva koncept nejednakosti.³³⁹ Dakle, princip jednakosti pred zakonom i princip zabrane diskriminacije predstavljaju dvije strane iste medalje. Ovaj koncept najbolje oslikava pristup koji je zauzeo Sud pravde Evropske Unije (u daljem tekstu: SPEU) u

³³⁹ U tom smislu: Pietro Adonnino: General Report, (in Non-discrimination at the crossroads of international taxation), Vol. 93a Caheires de Droit Fiscal International, International Fiscal Association, 2008, str. 22.

